



RES IUDICATA

Bírák a Társadalmi Tudatosságért Egyesület

2471 Baracska, Széchenyi utca 168. Adószám: 19290405-2-07

web: www.resiudicata.hu Email: resiudicataegyesulet@gmail.com

Tel: +36703789089; +36703185875; +36302640629

Vélemény a vagyoni elégtétel fizetési kötelezettségének bevezetéséről

A polgári perrendtartás 2025. augusztus 19-én hatályba lépett módosítása automatikusan, bármilyen kimentési lehetőség nélkül kötelezővé teszi a bíróságok számára, hogy polgári perekben hivatalból vagyoni elégtételt nyújtsanak a feleknek, ha a törvényben megállapított intézkedési határidőt túllépik. A törvényi határidők betartása egyértelműen minden eljárásban az egyik legfontosabb tényező, amely természetesen soha nem képezheti vita tárgyát. Ugyanakkor az újonnan bevezetett rendelkezés nemcsak pénzügyileg nehezíti el az egyébként is nehéz helyzetben lévő bírósági szervezetet, hanem az ítélkezés függetlenségét és pártatlanságát is befolyásolhatja. Ez az állítás talán először furcsán hangzik, de ennek a szakmai anyagnak pontosan az a célja, hogy erre a problémára felhívja a figyelmet, illetve ezt részletesen elmagyarázza és megindokolja.

Először is szeretnénk jelezni, hogy az eljárások elhúzódása miatti vagyoni elégtétel fizetésére vonatkozó szabályozás már évek óta létezik, ugyanis a 2021. évi XCIV. törvény szintén a bírósági polgári peres eljárás elhúzódásával kapcsolatos vagyoni elégtétel iránti igény érvényesítésére terjed ki. Ugyanakkor tekintettel az új jogszabály hatályba lépése óta megjelent nyilatkozatokra, illetve egyéb tájékoztatásokra, szeretnénk felhívni a figyelmet arra is, hogy a bírói munkavégzés megítélése nem függetleníthető a bírói státusz jellemzőitől, azaz attól, hogy képes-e és tud-e adott körülmények között egy bíró a konkrét ügyben befolyásmentes döntést hozni. Ezt a képességet ugyan számos objektív, esetleg szubjektív körülmény befolyásolhatja, de a vagyoni elégtétel és annak előre, számszakilag történő meghatározottsága alapjaiban érintheti a döntéshozatali, illetve a szakmai függetlenség követelményét. A bírósági rendszer pénzügyi elnehezítésén és a bírók fenyegetettségén nyugvó koncepció nem fér össze az egyéni bíró független jogállásával, mely végső soron az ítélkezés függetlenségét is befolyásolhatja.

A vagyoni elégtétel megfizetése automatikus, az eljárás során semmilyen módon nem vitatható a jogszerűsége, nem adható elő a mulasztás oka és jogorvoslatnak egyáltalán nincs helye. A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy a polgári ügyeket tárgyaló bírók tarthatnak egy igazgatási retorziótól, ugyanis a vagyoni elégtétel miatt a bíróságok költségvetésének ellehetetlenülése az igazgatási vezetőre is nyomást helyez, ami pedig érintheti a döntéshozatal elfogulatlanságát és befolyásmentességét. A retorzió kilátásba helyezésével a határidők betartása miatti gyors döntéshozatal elsődlegessége a pártatlanság látszatának megszűnését és a szakmaiság megkérdőjelezését vonhatja maga után. A Pp. vitatott szakaszában tehát a bírói függetlenség státuszának veszélyeztetése merül fel, a jogszabály érinti nemcsak a bírói függetlenség, hanem a jogbiztonság és a jogorvoslathoz való jog elvét, emellett diszkriminatív is.

A bírói függetlenség elvének sérelmére történő hivatkozás alapvető alkotmányossági kérdésnek minősül, így annak sérelmére akár alkotmányjogi panaszban is lehet hivatkozni, amelynek benyújtására a módosítás hatályba lépésétől számított 180 napon belül van lehetőség.

Az alábbiakban következik az indokok részletes kifejtése.

I. A vélemény érdemi indokai

Véleményünk szerint felmerül a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény 147/A. §-ának alaptörvény-ellenessége, mivel sérti az Alaptörvény 26. Cikk (1) bekezdésében (bírói függetlenség), az Alaptörvény XXVIII. Cikk (7) bekezdésében (jogorvoslat joga) foglaltakat, sérti a jogbiztonság elvét (B. cikk (1) bekezdés), diszkriminatív és nem felel meg a XXVIII. Cikk (1) bekezdésben foglalt tisztességes eljárás követelményének sem.

A Pp. érintett szakaszai

147/A. § *[A határidő túllépése]*

(1) Ha a bíróság a számára törvényben megállapított intézkedési határidőt túllépi, a határidő lejártát követő naptól kezdve naponta, a késedelem első napján érvényes, a minimálbér 1,5 százalékának megfelelő mértékű vagyoni elégtételt nyújt hivatalból a felek részére.

(2) A vagyoni elégtételt az a bíróság nyújtja, amelynek eljárásában a határidőtúllépés megvalósult. Ha az eljáró bíróság nem jogi személy, a vagyoni elégtételt az a jogi személyiséggel rendelkező bíróság nyújtja, amelynek illetékességi területén az eljáró bíróság található.

(3) A bíróság a vagyoni elégtétel nyújtására vonatkozó kötelezettségről – a vagyoni elégtételre jogosultak nevének, lakóhelyének (székhelyének), valamint a vagyoni elégtétel összegének megjelölésével – a határidőtúllépéssel érintett intézkedés megtételétől számított nyolc napon belül értesíti a vagyoni elégtételt nyújtó bíróság gazdasági hivatalát. A gazdasági hivatal az értesítés kézhezvételétől számított 30 napon belül intézkedik a kifizetés iránt.

Az Alaptörvény

Az Alaptörvény B. cikk (1) bekezdése szerint Magyarország független, demokratikus jogállam.

Alaptörvény 26. cikk (1) bekezdése szerint a bírák függetlenek, és csak a törvénynek vannak alárendelve, ítélkezési tevékenységükben nem utasíthatóak. A bírákat tisztségükből csak sarkalatos törvényben meghatározott okból és eljárás keretében lehet elmozdítani. A bírák nem lehetnek tagjai pártnak, és nem folytathatnak politikai tevékenységet.

A XXVIII. cikk (1) bekezdése szerint mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, ésszerű határidőn belül bírálja el.

A XXVIII. cikk (7) bekezdése értelmében mindenkinek joga van ahhoz, hogy jogorvoslattal éljen az olyan bírósági, hatósági és más közigazgatási döntés ellen, amely a jogát vagy jogos érdekét sérti.

Az alaptörvény-ellenesség érdemi indokai

Mindenekelőtt hangsúlyozzuk, hogy a Pp. érintett szakaszaival elérendő cél, azaz a bírósági eljárások gyorsítása elfogadható és támogatható, azonban ez a szabályozás alaptörvényellenes helyzetet teremt. A Pp.-t módosító, az igazságügyi tárgyú törvények módosításáról szóló 2025.

évi XLIX. törvény (Módtv.) általános indokolása szerint a jogszabály megalkotásának célja a minőségi igazságszolgáltatás megteremtése, amely szintén fontos és teljesen elfogadható cél, azonban pont a jogszabály módosítás miatt következhet be a minőségi ítélezés színvonalának potenciális sérelme.

1) Teljesen szükségtelen egy hatályban lévő és régóta alkalmazott jogszabály mellé bevezetni egy azonos vagy hasonló életviszonyt, azonos vagy hasonló módon kezelő másik jogszabályt. Ahogy fentebb írtuk, a polgári peres eljárás elhúzódásával kapcsolatos vagyoni elégtétel érvényesítéséről szóló 2021. évi XCIV. törvény (Pevtv.) tárgyi hatálya¹ szintén a bírósági polgári peres eljárás elhúzódásával kapcsolatos vagyoni elégtétel iránti igény érvényesítésére terjed ki.

A Pevtv. 8. § (4) bekezdése (a Módtv. által kiegészítve) összeköti a két jogszabályt annak rögzítésével, hogy ha a bíróság törvényben megállapított intézkedési határidő túllépése miatt a bírósági eljárásban vagyoni elégtételt nyújt a felek részére, akkor ugyanezen bírósági eljárás vonatkozásában további vagyoni elégtétel iránti igény csak a nyújtott elégtétellel nem kompenzált időszak vonatkozásában érvényesíthető. Ez utóbbi esetben – a bírósági eljárás figyelembe vehető időtartamának számítása során – a bírósági eljárásban nyújtott elégtétellel érintett napokat is figyelembe kell venni, ugyanakkor e napok tekintetében további vagyoni elégtétel nem érvényesíthető. A két eljárás részletszabályai ugyan eltérőek, azonban a tárgyi hatályuk miatt párhuzamos szabályozásnak tekinthetők.

A Pevtv. szerinti eljárásban meg kell vizsgálni az eset összes körülményeit, míg a Pp. vitatott rendelkezése szerint a kifizetés automatikus, az esetleges kimentés lehetősége nem biztosított. A polgári peres eljárás elhúzódásával kapcsolatos vagyoni elégtétel mértékéről és a kifizetendő összeg számításának szabályairól szóló 372/2021. (VI. 30.) Kormányrendeletben meghatározott négyszáz forint összegű napi vagyoni elégtétel és a Pp. vitatott rendelkezése szerint számítandó napi összeg indokolatlanul eltér, ez utóbbi az előbbi többszöröse. A bíróságnak a vagyoni elégtétel nyújtásához egy feljegyzést kell készítenie, majd értesíteni a gazdasági hivatalt, ezáltal a Pp. vitatott rendelkezése nincs figyelemmel arra, hogy a határidő túllépését objektív ok, mint például a bíró szabadsága, betegsége vagy a felek magatartása eredményezte. Azaz az eljáró bíró számára nemhogy érdemi, hanem semmilyen jogorvoslati jog nem áll rendelkezésre, miközben a Pevtv. szerinti eljárásban a félnek fellebbezési joga van. A vitatott rendelkezés tehát sérti a jogorvoslati jogot.

2) A vitatott szakasz nem részletezi, mit jelent pontosan az intézkedési határidő túllépése, azaz mely intézkedés mely határidejének a túllépése miatt kell vagyoni elégtételt fizetni. Mulasztásnak ugyanis a Pp. 146.§ (1) bekezdése szerint (órák, napok, munkanapok, hónapok évek) meghatározott intézkedési határidő elmulasztása minősül. Ha figyelembe vesszük a módosító törvény (19) preambuluma², kizárólag azok a mulasztások számítanak, amelyek

¹ A Pevtv. 7. § (1) bekezdése szerint vagyoni elégtétel jár a félnek, ha a bírósági eljárás észszerű határidőn belül történő befejezéséhez fűződő alapvető joga sérül.

² [19] Az állampolgárok elvárása és valamennyi jogkereső érdeke, hogy az állam a jogszabályokban meghatározott határidők pontos betartásával lássa el feladatait. Ennek részeként fogalmazódik meg az elvárás a bíróságokkal szemben is, a perek észszerű időn belül történő befejeződésével kapcsolatban. E cél megvalósítását szolgálja az új jogintézmény, amely alapján, ha a bíróság bármely polgári vagy közigazgatási perben, a törvényben részére

veszélyeztetik az elérendő célt, azaz azt, hogy a perek észszerű határidőn belül befejeződjenek. Azt azonban sem a Pp-ből, sem a módosított szakaszból nem lehet egyértelműen megállapítani, hogy mely határidő túllépés lehet a peres eljárás időtartamára kihatással.

Amennyiben a bírói gyakorlatból indulunk ki a definíció pontos meghatározása érdekében, akkor minden határidő-túllépés, amely nem érinti az ügy érdemét, az ügy érdemére ki nem ható eljárási szabálysértéseknek minősül. Azaz nem teremt vagyoni elégtétel fizetési kötelezettséget egy olyan határidő mulasztás, amely semmilyen módon nem befolyásolja az eljárás időtartamát, vagyis a feleknek jogsérelmet sem okoz. Mindez azonban pusztán a preambulum (19) bekezdéséből és a bírói gyakorlatból következik, de a jogszabály semmilyen egzakt definíciót nem ad annak meghatározására, hogy valójában mire gondolt a jogalkotó. Intézkedési határidő ugyanis vonatkozik a tárgyalás kitűzésére, annak elhalasztására, de egy végzés meghozatalára, jegyzőkönyv leírására is. Amennyiben a bíróság az ügy érdemére ki nem ható eljárási határidőket nem tartotta be és ezt a felek a jogorvoslati kérelmükben vitatták, ezen határidők túllépése esetén a felsőbíróság foglal állást vagy rendelkezésre áll a fél számára a Pp. 157. § (1) bekezdés a) pontja szerinti eljárás elhúzódása szerinti kifogás benyújtása is.

Megjegyzendő továbbá, hogy valamelyik fél által benyújtott kérelemre hozott végzés meghozatalának a határidejéből való kicsúszás nem okozhat egyik félnek sem jogsérelmet, illetve a tárgyalás határidőn túl történő kitűzése sem okozna feltétlenül, ha egyébként a per észszerű időn belül befejeződik.

A 12/2017. (VI. 19.) AB határozatban Dr. Cziné Ágnes alkotmánybíró párhuzamos indokolásának [126] bekezdésében hangsúlyozta, hogy az Alkotmánybíróság gyakorlatában, a nemzetközi egyezményekben és az ezen alapuló nemzetközi bírósági gyakorlatban is egyértelműen kifejezésre jut a bírói függetlenség elvének és a független bírósághoz való jog kiemelt jelentősége a jogállamiság működésével összefüggésben. Úgy gondolja, hogy a jogalkotónak a bemutatott szempontok miatt kiemelt körülménnyel kell megalkotnia minden olyan szabályozást, amely érinti ezen – egymással szoros összefüggésben álló – alkotmányos követelményrendszert, és a szabályozás nem vethet fel értelmezési bizonytalanságot. Egyetértett ezért a határozat azon megállapításával, amely szerint *„a bírói függetlenségnek és a jogbiztonságnak a jogállamiság szempontjából betöltött kiemelkedő jelentősége azt igényli, hogy rendkívül világosak legyenek azok a szabályok, amelyeket egy adott ügyben kell alkalmazni”*.

Ebből következően a Pp. érintett szakasza nem világos, nem egyértelmű, homályos, ezért sérül a jogbiztonság elve. Az Alkotmánybíróság a 12/2017. (VI. 19.) AB határozatában³ emlékeztet arra, hogy *„[a] jogállamiság egyik alapvető követelménye, hogy a közhatalommal rendelkező szervek a jog által meghatározott szervezeti keretek között, a jog által megállapított működési rendben, a jog által a polgárok számára megismerhető és kiszámítható módon szabályozott korlátok között fejtik ki a tevékenységüket”*⁴. A jogállam legfontosabb eleme a jogbiztonság,

megállapított intézkedési határidőt túllépi, a határidő lejártát követő naptól kezdve a késedelemmel arányos vagyoni elégtételt nyújt a felek részére.

³ 12/2017. (VI. 19.) AB határozat [103] bek.

⁴ 13/2013. (VI. 17.) AB határozat [80] bek.

amelynek ki kell terjednie a jog egészére és egyes részterületeire is. A jogbiztonság egyrészt megkívánja a normavilágosságot, másrészt követelményt támaszt az egyes jogintézményekkel szemben is, amely szerint működésüknek előre kiszámíthatónak kell lennie. A jogállam értékrendjének egyik legfontosabb pillére a jogállami garanciák érvényre juttatása a jogintézmények működése során. Ezek hiányában sérül a jogbiztonság, a jogszabályok következményeinek kiszámíthatósága, és esetlegessé válhat az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében biztosított alapvető jogok érvényre jutása is⁵.

A fentiek alapján belátható, hogy egy ilyen horderejű jogszabály módosítás során a jogalkotó a fogalmak pontos meghatározását nem hagyhatta volna figyelmen kívül. A jogszabály világosságának és egyértelműségének hiánya pedig teret ad az igazgatási befolyásolás lehetőségének, tartósan bizonytalan helyzetet teremtve a bírók számára.

3) A Pp. vitatott rendelkezése diszkriminatív, mert a jelenleg hatályos szöveg kizárólag a polgári peres eljárások elhúzódásával foglalkozik. A közigazgatási peres eljárások során túllépett határidőkre vonatkozó vagyoni elégtétel rendelkezések hatályba lépését egy évvel elhalasztották, míg a jogszabály egyáltalán nem foglalkozik a büntető peres eljárások elhúzódásával. Nincsen semmilyen indok arra, hogy miért kizárólag a polgári peres bírókat akarja a jogalkotó ilyen módon szankcionálni. Minden bíró egyenlő, teljesen függetlenül attól, hogy melyik ügyszakban ítélik, ezért nem lehet különbséget tenni határidő-túllépés és határidő-túllépés között, márpedig a hatályos szabályozás kizárólag a polgári peres ügyeket tárgyaló bíró által túllépett határidőmulasztást bünteti és terheli meg a teljes bíróság költségvetését.

4) A Pp. vitatott rendelkezése sérti a bírói függetlenség elvét. Az Alaptörvény XXVIII. cikkének (1) bekezdésében biztosított tisztességes eljáráshoz fűződő jog magában foglalja a független és törvényes bíróhoz való jogot is, amely elsődlegesen nem a bírókat, hanem a feleket illeti meg. A bírói függetlenség alkotmányos tartalma és az ahhoz kapcsolódó egyes személyi és szervezeti garanciák a bírók befolyásolástól mentes ítélezési tevékenységének biztosítására szolgálnak. Ebből és az Alaptörvény 26. cikkének (1) bekezdéséből következő alkotmányos feladata a jogalkotónak, hogy a saját eszközrendszerével biztosítsa a bírók befolyásolástól mentes, belső meggyőződésen alapuló, független ítélezési tevékenységét. Ha ez nem valósul meg, akkor sérül a bírói függetlenség elve.

A befolyásolástól mentes ítélezési tevékenységhez fűződő alkotmányos garancia egyrészt a független és pártatlan bírói döntést jelenti, másrészt kizárja, hogy a bírót e független és pártatlan ítélezési tevékenysége során, azzal összefüggésben, vagy ítélezési tevékenysége miatt személyügyi, vagy bármely más munkaügyi hátrány érhesse. Ez tehát egyik biztosítéka a független és törvényes bíróhoz való jognak, ami az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében foglalt tisztességes eljáráshoz fűződő alapvető jogból bontható ki.

⁵ 21/2014. (VII. 15.) AB határozat [88] bek.

Több alkotmánybírósági döntés foglalkozott a bírói függetlenség kérdésével és mondta ki, hogy a bírói függetlenség elve, annak elemeivel együtt, minden kétséget kizáróan vívmány⁶, amely abszolút alkotmányos védelem alatt áll⁷. Az nemcsak az Alaptörvény tételes szabálya, hanem a történeti alkotmány vívmányai közé is tartozik. Így olyan értelmezési alapelv az Alaptörvény előírása alapján, amely mindenkire kötelező, és amelyet az Alaptörvény más szabályai lehetséges tartalmának feltárásakor alkalmazni kell. Ebből pedig az következik, hogy a bírói függetlenség elvének sérelmére történő hivatkozás alapvető alkotmányossági kérdésnek minősül, így annak sérelmére alkotmányjogi panaszban lehet hivatkozni.

Több alkotmánybírósági döntés rögzítette azt is, hogy a független ítélkezéshez státuszbeli és szervezeti garanciák is szükségesek, mivel a bírónak mindenkitől – más bíraktól is – függetlennek kell lennie⁸.

A 13/2013. (VI. 17.) AB határozat [118] bekezdése rámutatott, hogy az Alkotmánybíróság már a 38/1993. (VI. 11.) AB határozatában úgy foglalt állást, hogy a *„státuszbeli és szervezeti garanciák is a független ítélkezéshez szükségesek. Mivel a bírónak mindenkitől – más bíraktól is – függetlennek kell lennie, függetlenségét hasonló garanciákkal kell biztosítani az elvileg hasonló igazgatási befolyás ellen, származzék az akár a bírósági szervezeten belülről, akár azon kívülről.”* (ABH 1993, 256, 261.).

A 3154/2017. (VI. 21.) AB határozat [20] bekezdése rámutatott, hogy a független és pártatlan ítélkezéshez való jog a tisztességes bírósági eljáráshoz való jog részeleme, ... A korábbi alkotmánybírósági gyakorlatot megerősítő, és tovább gondoló 25/2013. (X. 4.) AB határozat a következőképpen fogalmaz: *„... A pártatlanság követelménye ... Másfelől azonban mércét állít a jogszabályi környezettel szemben is. E mérce szerint az eljárási szabályoknak törekedniük szükséges minden olyan helyzet elkerülésére, amely a bíró pártatlanságát illetően jogos kétségeket ébreszthet. ...”*

A [22] bekezdés foglalkozott a bírói függetlenségnek számos aspektusával, melyek közül a szakmai függetlenség kérdésköre releváns. Ezzel kapcsolatban az Alkotmánybíróság kiemelte, hogy a szakmai függetlenség azt jelenti, hogy a bíró ítélkezési tevékenységében nem utasítható, azaz a konkrét ügyek elbírálása során mindenféle befolyástól mentesen hozhatja meg döntését. A szakmai függetlenség egyrészt a külső (állami és nem állami szervektől), másrészt a belső (a bíróságon belüli) befolyásolástól védi a bírakat. A belső (szakmai) függetlenség tovább

⁶ 33/2012. (VII. 17.), 4/2014. (I. 30.) (42-45) bekezdései, 3181/2016. (X. 4.) (21) bekezdés, 3154/2017. (VI. 21.) (19) bekezdés, 12/2017. (VI. 19.) (48, 53 és 83) bekezdések, 33/2017. (XII. 6.) (44) bekezdés, 22/2019. (VII. 5.) (56 és 60) bekezdések, 27/2020. (XII. 16.) (14) bekezdés, 3076/2020 (III. 18.) (33) bekezdés

⁷ A 13/2013. (VI. 17.) AB határozat [117] bekezdése kiemelte, hogy a bírói függetlenségből eredő „minden külső befolyástól független bírói ítélkezés feltétel nélküli követelmény, és lényegében abszolút alkotmányos védelem alatt áll.” [53/1991. (X. 31.) AB határozat, ABH 1991, 266, 267., 38/1993. (VI. 11.) AB határozat, ABH 1993, 256, 261., 17/1994. (III. 29.) AB határozat, ABH 1994, 84, 86., 45/1994. (X. 21.) AB határozat, ABH 1994, 254, 356., 627/B/1993. AB határozat, ABH 1997, 767, 769., 13/2002. (III. 20.) AB határozat, ABH 2002, 85, 96.].

⁸ 33/2012. (VII. 17.) (83) bekezdés, 13/2013. (VI. 17.) (118 és 125) bekezdések, 4/2014. (47) bekezdés, 3154/2017. (VI. 21.) (18-19) bekezdések, 12/2017. (VI. 19.) (54-55) bekezdések, 33/2017. (XII. 6.) (46, 73 és 76) bekezdések, 22/2019. (VII. 5.) (58 és 61) bekezdések, 27/2020. (XII. 16.) (15) bekezdés, 3076/2020. (III. 18.) (33) bekezdés

bontható, az kizárja egyrészt a többi bírótól, másrészt a bírósági igazgatási szervektől való befolyásolás lehetőségét.

Dr. Czine Ágnes alkotmánybíró a döntés párhuzamos indokolásának [44] és [45] bekezdése is rávilágított arra, hogy nemcsak az ítékezés közvetlen befolyásolása sérti a független bírósághoz való jogot, hanem az is, ha az eljáró bíróra „elvárások” (közvetett hatások) nehezednek. Utalt rá, hogy az Emberi Jogok Európai Bíróságának (EJEB) ítélezési gyakorlatában a független bírósághoz való jog érvényesülése körében megköveteli, hogy a bírák mentesek legyenek mind a külső, mind a szervezeten belüli befolyásolástól. A szervezeten belüli függetlenség feltétele, hogy a bíróra ne nehezedjenek elvárások, amely magában foglalja azt is, hogy semmilyen nyomás nem merülhet fel azok részéről, akiknek a bíróságon igazgatási feladatuk van. A bírák függetlenségét szolgáló biztosítékok hiánya a bírósági rendszeren belül, és különösen a bírói eljárókkal szemben arra vezethet, hogy az EJEB a független bírósághoz való jog sérelmét megállapítja [*Agrokompleks kontra Ukrajna* (23465/03), 2011. október 6.].

Az Alkotmánybíróság a 27/2020. (XII. 16.) AB határozat [16] bekezdésében arra emlékeztetett, hogy „[a] bírónak nemcsak a másik két hatalmi ág képviselőitől, hanem a többi bírótól is függetlennek kell lenniük. Ez a belső (a bírósági szervezetrendszeren belüli) függetlenség is kétirányú: az ítélezési tevékenység függetlenségét egyrészt biztosítani kell a többi bíróval szemben, azaz garantálni kell, hogy a bírók saját szakmai meggyőződésük alapján ítélezhessenek, másrészt ki kell zárni az igazgatási befolyásolás lehetőségét is [38/1993. (VI. 11.) AB határozat, ABH 1993, 256, 261–262]”. {3154/2017. (VI. 21.) AB határozat, Indokolás [19]}.

A 3076/2020. (III. 18.) AB határozat [35] bekezdése rámutat, hogy a bírói munkavégzés megítélése nem függetleníthető a bírói státus jellemzőitől, alapvetően attól a tényről, hogy képes-e és adott körülmények között tud-e a bíró a konkrét ügyben befolyásmentes, pártatlan döntést hozni. Ezt a képességet számos körülmény befolyásolhatja, amelyek között az objektív, a szubjektív, vagyis az egyénben rejlő tényezők mellett szociál- és szervezetpszichológiai tényezők is megtalálhatóak.

A [39] bekezdés értelmében a bíró leterheltsége és a bíró értékelése, minősítése közötti közvetett kapcsolat azonban nem kizárt, mivel a bíró értékelése, adott esetben fegyelmi felelősségének vizsgálata során – egyebek mellett – az ügyforgalmi és tevékenységi adatok alapján készült kimutatást, a határidők megtartását figyelembe kell venni (vesd össze: Bjt. 67. §, 69. § c) pont, 77. §, 81. §), erre pedig kihatással lehet az elintézendő ügymennyiség is.

A 3154/2017. (VI. 21.) AB határozat [30] bekezdésében írtakat a jelen esetben úgy lehet értelmezni, hogy egy bíró közvetlen igazgatási vezetőjének (csoportvezető, kollégiumvezető, elnök stb.) a bírói státuszt érintő hatáskörei közvetlenek, melyek kizárólag a szolgálati bíróság útján gyakorolhatóak korlátok között, azaz a bírók és a vezetők között hierarchikus viszony van és az igazgatási vezetők igazgatási és szakmai tekintetben a bírók felettes szervének tekinthetők, így az ítélezési tevékenységre egyes igazgatási szankciók alkalmazásával közvetett ráhatásuk van.

Az igazgatási vezetők feladata figyelemmel kísérni, hogy a peres eljárások észszerű határidőben befejeződjenek. Ennek a feladatnak a hatékony ellátása egy bírósági gazdálkodást és költségvetést érintő automatikus fizetési kötelezettséggel való fenyegetettség hatására még inkább nyomást helyezhet az igazgatási vezetőkre, általuk pedig nyomást a bírókra. Ezt a nyomást fokozhatja, hogy a késedelembe eső bíróval szemben igazgatási intézkedéseket foganatosíthat az igazgatási vezető, többszöri határidő-túllépés miatt végső soron vizsgálatot vagy akár fegyelmi eljárást kezdeményezhet. Amennyiben a bíró azt érzi, hogy az igazgatási vezető nyomása miatt gyorsabban kell intézkednie, a félben felmerülhet az a kérdés, hogy a gyorsasággal együtt jár-e a szakmailag átgondolt döntés is. Ha pedig a pártatlanság látszata sérül, a fél kételkedni fog, ami sérti a bírói függetlenséget, végső soron pedig a tisztességes eljáráshoz való jogot.

A jól működő, független és pártatlan bíróságok léte nemcsak a 26. cikk (1) bekezdése miatt elengedhetetlen, a külső befolyástól mentesen működő bírói fórumok valamennyi alapjog érvényesüléséhez hozzájárulnak, mivel a bíróságokba vetett bizalom a jogállamiság garanciája. Annak ellenére, hogy a bíróságok egy jogállamiságon és a hatalommegosztás elvén alapuló államban függetlenül működnek, a jogalkotó saját hatáskörben szabályozhatja a bíróságok tevékenységét, az eljárási szabályokat, eljárási törvényeket, de a törvényhozás részéről az igazságszolgáltatásba való minden olyan beavatkozást ki kell zárni, ami mögött a jogvita bírósági eldöntésének befolyásolásának a szándéka húzódik meg. A jogalkotónak kötelezettsége egy jogszabály megalkotása során figyelemmel lenni arra is, ha egy adott jogszabályhely nem közvetlenül egy bírót érint, de az hatással lehet a bírók függetlenségére. Ezért tartózkodnia kell minden olyan rendelkezés meghozatalától, amellyel megsértheti a bírói függetlenséget. Márpedig a vitatott rendelkezés alkalmas a bírók befolyásolására és a nyomásgyakorlásra.

Ahogy fentebb is írtuk, a bírói függetlenség elvének sérelmére történő hivatkozás alapvető alkotmányossági kérdésnek minősül, így annak sérelmére akár alkotmányjogi panaszban is lehet hivatkozni, amelynek benyújtására a módosítás hatályba lépésétől számított 180 napon belül van lehetőség.

II. A bírók érintettségének indokai

További fontos eleme a jelen szakmai anyagnak annak tisztázása, hogy az alaptörvény-ellenesnek vélt jogszabály a bírók személyét, konkrét jogviszonyát közvetlenül és ténylegesen, aktuálisan érintő rendelkezést állapít meg, s ennek következtében az alapjoguk miatt sérül.

A bíró közvetlen érintettsége azáltal valósulhat meg, ha a bíró a jogszabály hatályba lépését követően túllép egy határidőt, legyen az akár egyetlen nap. A bíró érintett lehet azonban közvetetten is, és a következőkben szeretnénk bemutatni azt, hogy a bírók közvetett érintettsége milyen indokok alapján áll fenn.

A jogszabály nem ad kimentési lehetőséget a késedelembe eső bírónak és nem vizsgálható, hogy milyen okból történt a határidő túllépés. Előfordulhat olyan objektív vagy magán jellegű ok, amely alapjaiban befolyásolja a határidők betartását, de a bírónak egyáltalán nincsen ráhatása. Ilyen okok mindig voltak és bármikor előfordulhatnak, ezért a jogsérelem

kényszerítően bármikor bekövetkezhet, a jogszabály hatályba lépése előtt bármely ügyben bármely eljáró bíró esetén is előfordult. Ilyen indokok lehetnek például:

- A bíró szabadságon van, vagy épp betegsége miatt táppénzen, szabadságának vagy a táppénzének ideje alatt beérkezhet egy kérelem, melynek intézkedési határideje egy hosszabb szabadság vagy táppénz ideje alatt lejárhat.
- Előfordulhat, hogy egy adott ügyet, esetleg többet is, valamilyen objektív ok miatt átszignálnak (másik bíróra osztják). Ennek indoka lehet például munkaszervezési, vagy valamely bírói tanács megszűnése, átalakítása, de történhet azért is, mert az ügy korábbi bírója beteg lett, szülési szabadságra ment, elhunyt vagy elhagyta a bíróságot. Az ügyet átszignálják másik bíróra, aki annak átnézését követően észreveszi, hogy olyan kérelem van az iratok között, melynek intézkedési határideje már eltelt. A mulasztásról az érintett bíró egyáltalán nem tehet.
- A jegyzőkönyv leírásának határidejét is könnyen túllépheti a bíró, ha az adott bíróságon nincs olyan igazságügyi alkalmazott, aki azt leírja.
- A bíró túllépheti akár a tárgyalások kitűzésének határidejét is. Ez nemcsak azért fordulhat elő, mert a kitűzés időintervallumában például táppénzre kényszerült, de azért is, mert nincs olyan igazságügyi alkalmazott, aki a végzést megszerkessze és kiadja a feleknek. Szeretnénk hangsúlyozni, hogy az igazságügyi alkalmazottak hiánya az idei évben akuttá, válságossá vált.
- Lehetséges olyan eset is, hogy egy ügy abban a pillanatban válik „kétévessé”, amikor azt az új bíróra szignálták, amiről egyáltalán nem tehet.
- Gyakori az is, hogy a szignálás átvezetése elhúzódik és az új bíró még nem vette át az aktát, amelyben van olyan kérelem vagy akár tárgyaláskitűzési kötelezettség, amelynek az intézkedési határideje időközben eltelt.
- Elképzelhető az is, amikor valamelyik fél hibája, mulasztása vagy eljárást elhúzó cselekményei miatt (pl. folyamatos, esetleg kibővített, vagy ismétlődő kérelmek rendszeres, akár napi szintű előterjesztése) lépi túl a bíró a határidőket, mely okok figyelembevétele nélkül a bíróságnak épp annak a félnek kell vagyoni elégtételt fizetnie, aki miatt a bíró mulasztani kényszerül.

Ezek mind olyan objektív okok, melyekre történő hivatkozás elfogadható indok lenne egy intézkedési határidő túllépéséhez, sőt adott esetben az eljáró bíró még közvetve sem tehet arról, hogy túllépte a határidőket, de nem lehet rájuk hivatkozni, de az indokokat senki sem vizsgálja, a bíróság automatikusan kifizeti az elégtétel összegét.

A 33/2017. (XII. 6.) AB határozat [35] és [38] bekezdése is foglalkozott az érintettséggel és megállapította, hogy ha a jogszabály érvényesüléséhez konstitutív hatályú végrehajtási aktus szükséges, az indítványozónak először a jogsértést közvetlenül megvalósító államhatalmi aktust kell megtámadnia, amelyet követően lehetővé válik a norma közvetett vizsgálata is. Az érintettség – szűk értelmezés szerint – kizárólag akkor lenne igazolható, ha az érintett bíró ... a szabályt megszegné, és emiatt vele szemben ... eljárás is indulna, melynek lezárulta után fordulhatna alkotmányjogi panasszal az Alkotmánybírósághoz. A [39] bekezdés ezzel összefüggésben hangsúlyozta, hogy „[n]em várható el [...] a panaszosoktól az, hogy

jogsértéssel eljárás megindítására adjanak okot annak érdekében, hogy alkotmányjogi panasszal élhessenek” {3208/2013. (XI. 18.) AB határozat, Indokolás [30]}. A [40] bekezdés rámutat, hogy az Alaptörvény ugyan a bírói függetlenséget nem kezeli alapjogként, de az Alkotmánybíróság értelmezése szerint a bírói függetlenségnek egyéb alaptörvényi rendelkezésekkel (pl. hatalommegosztás elvével) való együttes értelmezése fontos alkotmányossági kérdéseket vet fel [vö: 36/2013. (XII. 5.) AB határozat]. E két alaptörvényi rendelkezés közvetlen összekapcsolása olyan helyzetet eredményez, melyben a bírói függetlenség potenciális sérelmének a bekövetkezése is alapot adhat az érintettség megállapítására.

A 3076/2020. (III. 18.) AB határozat [12] bekezdése megállapította, hogy *„alkotmányjogi panaszban hivatkozni lehet a bírói függetlenségre, vagyis az Alaptörvény azon rendelkezésére, amely személy szerint a bírák számára biztosít egyes jogokat.” {4/2014. (I. 30.) AB határozat, Indokolás [43] –[45], lásd hasonlóan: 33/2017. (XII. 6.) AB határozat, Indokolás [43]–[49]}.*

A bírói függetlenség elve tehát egyidejűleg az eljáró bírót védő alkotmányos alapelv és egyes vonatkozásaiban az Alaptörvényben biztosított jog is.

A bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény 118. § (2) és (3) bekezdései szerint a bírósági vezető feladata a bíróság, illetve a bírósági szervezeti egység vezetése. A bírósági vezető felel a bíróság, illetve a bírósági szervezeti egység jogszabályoknak, az OBH elnöke által kiadott szabályzatoknak és határozatoknak megfelelő hatékony működéséért. Ennek során többek között ellátják a jogszabály, az OBH elnökének szabályzata vagy az OBH elnökének határozata, továbbá a bíróság szervezeti és működési szabályzata szerint hatáskörébe utalt igazgatási feladatokat.

A bírák jogállásáról és javadalmazásáról szóló 2011. évi CLXII. törvény 106. § értelmében vezető beosztású bíróval szemben a kinevező, nem vezető beosztású bíróval szemben a törvényszék elnöke kezdeményezhet fegyelmi eljárást az elsőfokú szolgálati bíróság elnökénél.

A Bjt. 69. § rögzíti, mely esetben kell soron kívül értékelni kell a bíró tevékenységét, ebbe beletartozik az is, ha bármely okból felmerül, hogy a bírói tevékenység ellátására szakmai okból nem képes, de akkor is ha – valamely általa tárgyalt per – anélkül, hogy a perben eljáró személyében változás történt volna – két éven túl van folyamatban, és a per iratainak vizsgálata alapján megállapítható, hogy a per ésszerű időn belüli befejezését késleltető, a bíró önhibájából bekövetkezett mulasztás történt.

A jelen esetben nyilvánvaló, hogy a Pp. vitatott rendelkezése minden polgári peres ügyeket tárgyaló bíróra nézve jogi aktus nélkül közvetlenül hatályosul és alkalmazandó. Nincs olyan államhatalmi aktus, nincs olyan döntés, amellyel szemben jogorvoslati jog állna fenn. A vagyoni elégtétel alapját képező mulasztással szemben kimentésnek nincs helye. A vagyoni elégtétel összegét közvetlenül a bírósági költségvetésből kell kifizetni, mely hatással van a bírói szervezetrendszerre, a bírókat segítő eszközök beszerzésére és a humánerőforrás helyzetére, új kollegák (igazságügyi alkalmazottak) felvételére és végső soron a bérekre is.

Bár az igazgatási vezetők eddig is ellenőrizték az ún. 30 és 60 napos elintézetlen listát (azaz az intézkedési késedelmet), de a bíróság egészét eddig nem terhelte költségvetési szinten egy plusz

(azonnali) kifizetés. Ebből következik, hogy a mostantól az igazgatási vezetők várhatóan szigorúbban fogják ellenőrizni a határidők betartását, a bírókra nagyobb elvárás nehezedik, és mivel a határidők betartása a bírói értékelés során kiemelt szempont, a határidő-túllépés végső soron hatással lehet a bíró értékelésére, legyen az rendes vagy soron kívüli értékelés. Bár a rendkívüli vizsgálat elrendelésének a feltétele az önhiba megléte, ezt az önhibát nem vizsgálják a vagyoni elégtétel kiutalásakor, azaz kizárólag a sokadik határidő-túllépés esetén lehet a bíró abban a helyzetben, hogy állítsa az önhiba hiányát. Ez idő alatt azonban már több igazgatási figyelmeztetésben is részesülhet és végső esetben fegyelmi eljárás lefolytatását is kezdeményezhetik vele szemben. Természetesen teljesen bizonytalan és kétséges annak előzetes megítélése, hogy a határidő-túllépés miatt fizetendő vagyoni elégtétel elkerülése érdekében lesznek-e igazgatási vezetői intézkedések és ha igen, azok milyen súlyúak lesznek, érintik-e és mennyiben a bírói függetlenséget, de a polgári ügyeket tárgyaló bírók joggal érezhetik azt, hogy fenyegetés alatt állnak, ha határidőt csúsznak és ez a fenyegetés pedig az, hogy igazgatási eszközökkel igyekeznek nyomást helyezni rájuk. A határidő-túllépés esetén a bíróra az igazgatási intézkedések miatt tehát többletnyomás nehezedhet, a bíró határidőben történő intézkedésétől a szervezetrendszer egészének költségvetése és fennmaradása múlik.

A jogsérelmet maguk a támadott előírások okozzák. Nem várható el, hogy a bírók megvárják a lehetséges következményeket, figyelmeztetéseket vagy fegyelmi eljárás lefolytatásának a kezdeményezését annak érdekében, hogy ténylegesen vitathassák az eljárás jogszerűségét és hivatkozhasanak az alaptörvényellenességére. Megjegyzendő, hogy egy esetleges szolgálati bíróság előtti fegyelmi eljárás lefolytatása kizárólag azt jelenti, hogy a szolgálati bíróság a fegyelmi eljárás megindításának jogszerűségéről dönthet, nem jelenti tehát azt, hogy a fegyelmi eljárás alapját nem képező vitatott rendelkezés alkotmányos felülvizsgálatát is elvégezné. Ezért valójában a szolgálati bírósági út sem jelent hatékony jogvédelmet.

A vagyoni elégtétel megfizetése automatikus, szinte azonnali és mérlegelést nem tűrő. A vitatott rendelkezés szerint határidő-túllépés esetén a bíróság automatikusan értesíti a gazdasági hivatalt a vagyoni elégtétel kiutalásáról, mely lényegében egy automatizmust jelent. Az eljárás során semmilyen módon nem vitatható a vagyoni elégtétel fennálltának jogszerűsége, nem adhatóak elő a mulasztás okai, jogorvoslatnak egyáltalán nincs helye. A polgári ügyeket tárgyaló bírók tarthatnak az igazgatási intézkedésektől, azok jövőbeni bekövetkeztétől, ezért fennáll a közvetlen érintettségük még akkor is, ha még nem léptek túl semmilyen intézkedési határidőt. Az igazgatási intézkedések bekövetkezése miatti félelem kihathat az ítékezés minőségére, a potenciális veszély miatti gyorsaság a felekben megkérdőjelezheti a szakmai precizitást, azaz végső soron a pártatlanság elvének a sérelme is felmerülhet.

Budapest, 2025. október 5.

A Res Iudicata Bírói Egyesület Elnöksége